

Utnämning 1 - Dalapiloter 30 maj 2011

Klaus Lorentz och Svesol värmesystem AB

Utnämns som Dalapilot för grön utveckling i kategorin miljöteknikföretag.

Svesol värmesystem AB är ett av de största företagen inom solvärmebranschen i Sverige. I företaget finns ett stort tekniskt kunnande och det tillsammans med produktutveckling och utbildning utgör en viktig del i företagets verksamhet. Deras etisk-filosofiska grundidé bygger på att samlad kunskap och erfarenhet ska komma till så stor nytta som möjligt för både människor och miljö. Forskning och ett genuint miljöintresse står bakom Svesol värmesystem AB och grundaren Klaus Lorentz har alltid drömt om att göra något för miljön.

"Näst efter solen, strålande för klimatet!"

Bostadsrättsföreningen Promenaden.

Utnämns som Dalapilot för grön utveckling i kategorin bostadsrättsföreningar.

Brf Promenaden har med en tydlig målbild arbetat strategiskt tillsammans i föreningen för att bli mer energieffektiva och gör i med det en grön omställning. Utifrån en handlingsplanen har de vidtagit många åtgärder för att minska energiåtgången och kan idag visa upp en modern, effektiv och energismart energicentral. De har bland mycket annat minskat sin fjärrvärmeanvändning med 50% och de talas om dem långt utanför länets gränser.

"Efter en energikrävande promenad gjorde de halt och ställde om!"

Stocksbro energi AB

Utnämns som dalapiloter i kategorin miljöteknikföretag.

Stocksbroverken är ett verkstadsföretag som svetsat ihop det mesta sedan 1993. De har tillverkat pannor och ackumulatortankar sedan 1993 vilket gjorts i sådan omfattning att det resulterade i dotterbolaget Stocksbro Energi AB. Ackumulatortanken är med fördel hjärtat i alla värmesystem och med omfattande produktutveckling och ny teknik för skiktningen i ackumulatortanken är den nya Dalatanken med skiktrör från Stocksbro Energi AB nu betydligt mera energieffektiv.

"Många tankar svetsas samman i Stocksbro."

Fridhems förskola i Smedjebacken kommun

Utnämns som dalapilot i kategorin förskolor/skolor.

Fridhems förskola är unik och med det en given Dalapilot. De är den första förskolan i världen som är certifierad enligt ISO-14001 samt registrerad enligt EMAS. Dessa båda system är hjälpmedel för att strukturera miljöarbetet och uppnå ständiga miljöförbättringar. I fjorton år har de aktivt jobbat med miljöplaner för att minska miljöpåverkan och höja kunskapsnivån hos såväl barn som personal.

"Fridhem en föregångare i förskolan som förklarar för både stora och små."

Sören Björnbom

Utnämns som Dalapilot i kategorin privatpersoner.

Sören Björnbom från Borlänge är nu Sveriges ledande koldioxidbantaren. Sören har systematiskt och outtröttligt jobbat med att dokumentera och minska sina koldioxidutsläpp i allt han gör, från bostaden och transporter till mat. Sören producerar för egen del inte mer än 1781 kg koldioxid per år, lägger vi till det de offentliga påslaget som vi alla drabbas av blir det 3281 kg Co2 per år och person. När detta ställs mot genomsnittssvenskens utsläpp på 7-10 ton per person och år så är det inte svårt att förstå varför.

"Sören som driven koldioxidbantare är en livs levande Dalapilot".

Falu Energi & Vatten AB

Utnämns som Dalapilot i kategorin energibolag

Falu Energi & Vatten AB är det första energibolaget i världen att leverera Bra Miljöval märkt fjärrvärme, fjärrkyla och el. De har passerat Naturskyddsföreningens hårt ställda krav för att få använda Bra Miljöval märkningen. I dagsläget investerar de i ett biokombinat för att framställa pellets under den tid som värmeverket ändå går men med ett betydande överskott som då kan användas till att göra och torka pellets. De ligger absolut i framkant inte bara i länet utan i Sverige och Europa med sina låga koldioxidutsläpp för framställningen av fjärrvärme, fjärrkyla och el. Energi & Vatten AB har som mål att vara drivande i klimatfrågor och sätta Falun på Sverige- och Europakartan.

"Levererar Fjärrsynt och miljömärkt från Falun."

Utnämning 2 - Dalapiloter 6 februari 2012

Östbergs fläkt AB

Utnämns som Dalapilot i kategorin i kategorin miljöteknikföretag.

AB C.A. Östberg Fläkt från Avesta en av världens ledande fläktillverkare. De har sedan starten 1981 fokuserat på kanalfläktar vilka de fortlöpande har vidareutvecklat. Marknaden ställer ständigt nya krav vilket ständigt motiverar dem att utveckla tekniken. Just nu är motordriften i fläktarna under luppen så att de ska gå att styra bättre och därmed använda mindre energi. De arbetar även med att energieffektivisera sina egna lokaler och processer inom företaget. Men som själva säger så har de det ganska förspänt eftersom de kan använda sina egna produkter och därmed återvinna mycket energi.

"Med fart, fläkt och återvinning blir klimatet bättre både inom- och utomhus"

Hedbergs tak

Utnämns som Dalapilot i kategorin energismarta industrilokaler.

Med rätt sätt att bygga en industrilokal har Hedbergs tak visat vägen och är ett gott exempel för betydligt fler än sina kunder. De ville från början bygga en industrilokal med den senaste tekniken som var energisnål, snygg och funktionell. För att visa att det var möjligt tog de steget och byggde Sveriges energisnålaste industrilokal. Det är inga konstigheter i sig mer än att de har gjort det. Nästa steg är att smycka taket med solceller för att få ner behovet av köpt energi men dit har de inte nått riktigt än. Om alla industrilokaler byggs med den här tekniken skulle det göra mycket för att minska energianvändningen och klimatpåverkan.

"Hedbergs visar att bygga på rätt sätt är lätt, tak ska ni ha!"

3M i Gagnef

Utnämns som Dalapilot i kategorin energismarta företag

3M har ett imponerande arbetssätt vilket kvalificerar dem som Dalapilot för grön utveckling. Detta trots ett svidande svetsblänk gällande uppvärmningen av de egna lokalerna. Sedan 2004 har de arbetat i 5-årsperioder efter 3Ms internationella miljöprogram 3P som står för Pollution, Prevention and Pays. 3M i Gagnef var en av åtta fabriker i 3M koncernen (bestående av ca 300 fabriker i 41 länder) som lyckades nå alla miljömålen mellan 2005-2010. Ett av målen att minska sin energianvändning med 35%. Genom deras innovativa arbetsklimat så engageras alla anställda att ta till vara på alla goda idéer lokalt och sprida dem globalt inom koncernen. I Gagnef har man lyckats med att få tre stycken internationella utmärkelser inom koncernen för sitt arbete med miljö och energifrågor. som lokal Dalapilot för grön utveckling hoppas vi givetvis att det slår lite högre.

"Se till att alla svetsar säkert och svetsa samman energi- och klimatarbetet med utmärkelser"

Tunet skola, Borlänge

Utnämns som dalapilot i kategorin förskolor/skolor.

På Tunets skola är arbetet med energi- och klimatfrågor ett prioriterat område. De är med i Grön Flagg som är en internationell miljöutmärkelse som är speciellt utvecklad för att passa miljöarbete i skolor och förskolor. De deltar också i projektet Energiutmaningen där de aktivt på hela skolan arbetar med energi, entreprenörskap och hållbar utveckling. De har ett aktivt och väl fungerande miljöråd som består av elever från varje klass samt en pedagog och de har redan fått gehör för sitt arbete vilket påverkat såväl Borlänge energi som Tunabyggen.

"Stora beslut fattas av små i Tunets miljöråd"

Kopparstaden, Falun

Utnämns som Dalapilot i kategorin Offentliga fastighetsbolag:

Kopparstaden arbetar systematiskt med energi- och miljöfrågor och ett av deras mål är att det ska vara mest klimatsmart att bo i flerfamiljshus. Kopparstaden har skapat goda rutiner och miljöledningssystem hjälper dem att utveckla ett långsiktigt och hållbart boende, byggande och förvaltande. Medarbetare, entreprenörer och kunder medverkar till ständiga förbättringar. Desto mer vi jobbar med att energieffektivisera ju svårare blir det att toppa så nu gäller det att fortsätta göra rätt saker och ta rätt beslut. Ibland måste vi experimentera för att hitta nya lösningar som ingen har tänkt på tidigare allt för att få ner energianvändningen.

"Klimatsmarta Kopparstadens har kapat många kWh i takt av de snabbare tongångarna"

Långdahls Åkeri

Utnämns som Dalapilot i kategorin Energiintelligenta transporter.

Långdahls åkeri har jobbat länge för att energieffektivisera sin verksamhet genom att minskad drivmedelsförbrukning och slitaget. Mellan åren 2006 – 2009 sänkte de sina utsläpp med i genomsnitt 5% per år med hjälp av ett dataloggningsystem som varje de utrustade varje fordon med. Men när resultaten stagnerade och förbättringarna uteblev tog de nya tag och utbildade en av chaufförerna till förarhandledare i eco-drivning och coachning. Handledare håller i utbildningar och åker kontinuerligt med chaufförerna för att på plats i hytten ge direkt feedback vilket är en investering som på sikt hoppas ge en ännu större besparing.

"Det är klarsynt och innovativt att uppgradera ett dataprogram till en levande körcoach för att spara drivmedel och slitagedelar"

Utnämning 3 - Dalapiloter 19 december 2012

STF Grövelsjöns Fjällstation

Utnämns som Dalapilot i kategorin i kategorin turismanläggningar

Barbara Fridlund- Ekberg och Charlie Ekberg driver sedan 1986 STF Grövelsjöns fjällstation som idag är en av världens mest miljöcertifierade anläggningar. De ligger i den absoluta frontlinjen när det gäller miljötanande, ekologisk mat och lokal anpassning av turismnäringen. De har lyckats hålla igång ett engagerat miljöarbete och strävar hela tiden efter att bli ännu bättre när det gäller att minska sin miljöpåverkan samt att tydliggöra det för gästen.

"Över tid med gnista och tydlighet involveras gästerna i en av världens mest miljöcertifierade turistanläggningar. Miljö- och resurstänkande vid en liten isolerad plats i Dalarna får genom Grövelsjöns Fjällstation geografisk spridning långt utanför länsgränsen."

Vattenkraftbolaget teknik

Utnämns som Dalapilot i kategorin i kategorin miljöteknikföretag

Peter Hed Driver Vattenkraftbolaget teknik och har på ett förtjänstfullt sätt utvecklat teknik för säkra driften i småskalig vattenkraft. Tekniken finns installerad i både Sätters och Rättviks kommuner. Peters vision är att skapa bra miljöteknik, effektivisera och säkra energiförsörjning i framtiden. Vattenkraftbolaget teknik har tagit fram en solcellsdriven automatiserad lucköppnare som i all enkelhet kan styra reglering och övervakning av vattenstånd och luckornas öppningsgrad. Det en betydande tidsvinst för reglering och övervakning samt betydande miljövinst i kraftigt reducerade bilresor. I samarbete med fiskevårdsföreningen har även galler och turbiner utvecklats så att ål och fisk ska kunna passera utan att skadas.

"Lucköppning brukar höra till julkalendern i dessa tider men med solceller och automatik hör det nu till Vattenkraftbolaget teknik".

Bävergläntans Fastighets AB

Utnämns som Dalapilot i kategorin i kategorin industriområden

Bävergläntans fastighets AB i Smedjebacken med Ingemar Löf i spetsen har byggt en av Dalarnas första kombinerade el- och närvärmeanläggningar. Närvärmeanläggningen eldas med flis och till det finns en solanläggning på omkring 600 m² som genererar både elektricitet och värme. Närvärmeanläggningen värmer förutom Bävergläntans egna lokaler stora delar av Gunnars industriområde. Genererad el används i den egna fastigheten och ett eventuellt överskott säljs och anläggningen beräknas ge omkring 67 000 kWh/år av förnyelsebar energi och kommer förhoppningsvis inte att generera några växthusgaser under sommarmånaderna. Det gör även industriområdet unikt i fråga om lokal samverkan inom förnyelsebar energi.

"Med en entusiasts drivkraft inom teknik, miljö och solenergi värmer Bävergläntan och Ingemar sin omgivning med glädje och solsken."

Utnämning 4 - Dalapiloter 10 december 2014

Leksands Knäckebröd AB

Utnämns därför till Dalapilot i kategorin livsmedelsföretag

Familjeföretaget Leksands Knäckebröd är ett bra exempel på vad engagemang och långsiktig planering kan göra både för ekonomi och miljö, och utnämns därför till Dalapilot för grön utveckling inom livsmedelsbranschen. Redan 1952 sattes den första värmväxlaren in för att kunna värma upp lokalerna med överskottsvärmen från bakugnarna. Sedan dess har varje ny ugn fått sin egen värmväxlare som effektivt värmer lokalerna och tappvarmvattnet. Företaget har även sedan tidigt 80-tal beräknat livscykelkostnaden vid inköp av energiförbrukande maskiner, motorer och fastigheter. *"Vi har sett att maskiner av dyrare kvalitet, som drar mindre energi, är mer lönsamt långsiktigt"*, säger företagets VD Peter Joon. Sedan hösten 2013 är dessutom all energi som används till bakning,

varmvatten och uppvärmning av lokalerna förnybar, från vattenkraft, vind och biobränsle.

Företaget har spridit sitt energi- och miljötänk, genom tydligt marknadsföring av företagets miljövärden, genom en tävling där priset var en vindkraftssandel och genom att ställa miljökrav på sina underleverantörer. Företaget strävar även efter att råvarorna till produktionen ska transporteras så korta sträckor som möjligt och upphandlar allt mer råg från lokala producenter.

Leksands Knäckebröd kan genom sina kontinuerliga förbättringar baka upp emot 8 000 ton knäckebröd per år energieffektivt, ekonomiskt och med enbart förnyelsebar energi.

"För Leksandsbröd är energi en knäckfråga!"

Schneider Electric, WIBE

Utnämns som Dalapilot i kategorin energismarta industriföretag.

Wibe har visat att det med relativt enkla medel och långsiktigt ekonomiska lösningar går att erhålla rejäla besparingar av energianvändningen och därmed öka sin konkurrenskraft gentemot konkurrenter på andra orter och i andra länder.

Under 2012-2013 genomfördes Dalarnas största energieffektiviseringsprojektet på Schneider Electric, Wibe i Mora. Efter en utförlig energiutredning fick Wibe ett genomarbetat beslutsunderlag att gå vidare med till Schneider Electrics företagsledning. Jämfört med referensåret 2011 har Wibe minskat sin energianvändning med ca 50 % i de lokaler som omfattats av projektet.

"Under mina 20 år i branschen så har jag faktiskt inte varit med om ett liknande projekt inom industrin. Visst görs det energiprojekt inom industrin idag, men inte av denna omfattning och inte med enbart minskad energiförbrukning som fokus. Tilläggas bör att de ventilationsaggregat som Wibe hade tidigare, inte behövde bytas för att de var för gamla eller inte funkade, dom hade troligen fungerat i minst 10 år till. Detta gör detta projekt riktigt unikt."

Kommentar från Fredrik Kahn, Sneider Electric

Wibe har sin anläggning som en referensanläggning och har både interna som externa gäster för att visa vad man åstadkommit genom energieffektivisering. Schneider Electric, Wibe, i Mora har dessutom ett systematiskt arbetssätt för att minska energianvändningen, vilket innebär att det finns en agenda och fastställda rutiner för uppföljning, hanterande av avvikelser, arbetsgång avseende förbättringar etc. Exempelvis genom månadsvisa energimöten och daglig asvtämning av ventilationens status och inställningar.

"WIBE har visat att det går - halverade sin energianvändning genom smarta val av värmeåtervinning och ventilation."

Gunnar Asplund, Innovatör och grundare av Elways **Utnämns som Dalapilot i kategorin energismarta industriföretag**

Gunnar Asplund är en högspänningsingenjör/innovatör från Dalarna som har medverkat till närmare 200 patent, de flesta inom ABBs HVDC-utveckling men även ca 20 patent gällande elöverföringstekniker för att möjliggöra konceptet "el från väg".

Med stark övertygelse och gott engagemang har han vid flera tillfällen lyckats få finansiering för utveckling och demonstrationsanläggningar för sin teknik Elways. Bland annat vid Arlanda och nu senast för en längre bana för godstrafik mellan Arlanda och det närliggande logistikcentrumet i Rosersberg.

Elways lösning har små elektriska förluster, hög säkerhet och enligt NCCs tester kommer det att bli en låg kostnad per installerad kilometer i förhållande till andra typer av elvägar vid en ökad produktion. Elways elvägar fungerar dessutom lika bra för små som för tunga fordon. Detta gör Elways unikt i förhållande till de andra elvägsprojekten.

Gunnars vision är att alla större vägar, ca 2000 mil, kommer leverera el från vägen. När fordonen lämnar elvägarna går man över till batteridrift.

"Det är med stor spänning vi följer Gunnars Asplunds väg som en av lösningarna för en fossilfri fordonsflotta."

Utnämning 5 - Dalapiloter 8 december 2016

Sahlins struts

Utnämns som Dalapilot i kategorin turismanläggningar.

På Sahlins struts har energi och miljö varit i fokus under många år.

På gården används en kombination och ny teknik och gammal kunskap. Bytet från oljeeldning till vedeldning och ackumulatortank i slutet av 70-talet, kompletterades efter några år med solföljande solfångare. Spannmålstorkningen är förnybar med hjälp av en effektiv flispanna, och tack vare att man skördar spannmålen när det är som torrast krävs mindre energi för torkning.

En medveten strategi har varit att ta vara på det absolut mesta utav det som produceras. Spannmålsrester används till uppvärmning, äggskal blir lampor, obefruktade ägg blir glass och praliner och fettet blir oljor, tvålar och salvor.

"Sahlins struts stoppar inte huvudet i sanden – med miljötank i fokus produceras klimatsmart kött, naturliga tvålar och en turistattraktion"

Spendrups

Utnämns som Dalapilot i kategorin energismarta livsmedelsföretag.

Spendrups har under många år satsat på resurseffektivisering för att minimera miljöbelastningen. All el som används kommer från förnyelsebara källor. Från avloppsanläggningen utvinns sedan 2007 biogas, som används för uppvärmningen av lokaler. 2015 togs nästa steg i utfasningen av oljeanvändning, genom att utvinna egen bioenergi från drav, som är en organisk restprodukt från öltillverkning. Anläggningen är unik i Sverige och en av de första i världen. Inom några år räknar Spendrups med att ha uppnått helt en klimatneutral produktion. För att minimera miljöbelastningen från transport av varorna ställs tuffa miljökrav på transportföretagen. Hälften av transportererna går på förnybart bränsle.

"Spendrups möter högra krav, producerar klimatsmart öl, bland annat genom eldning av drav."